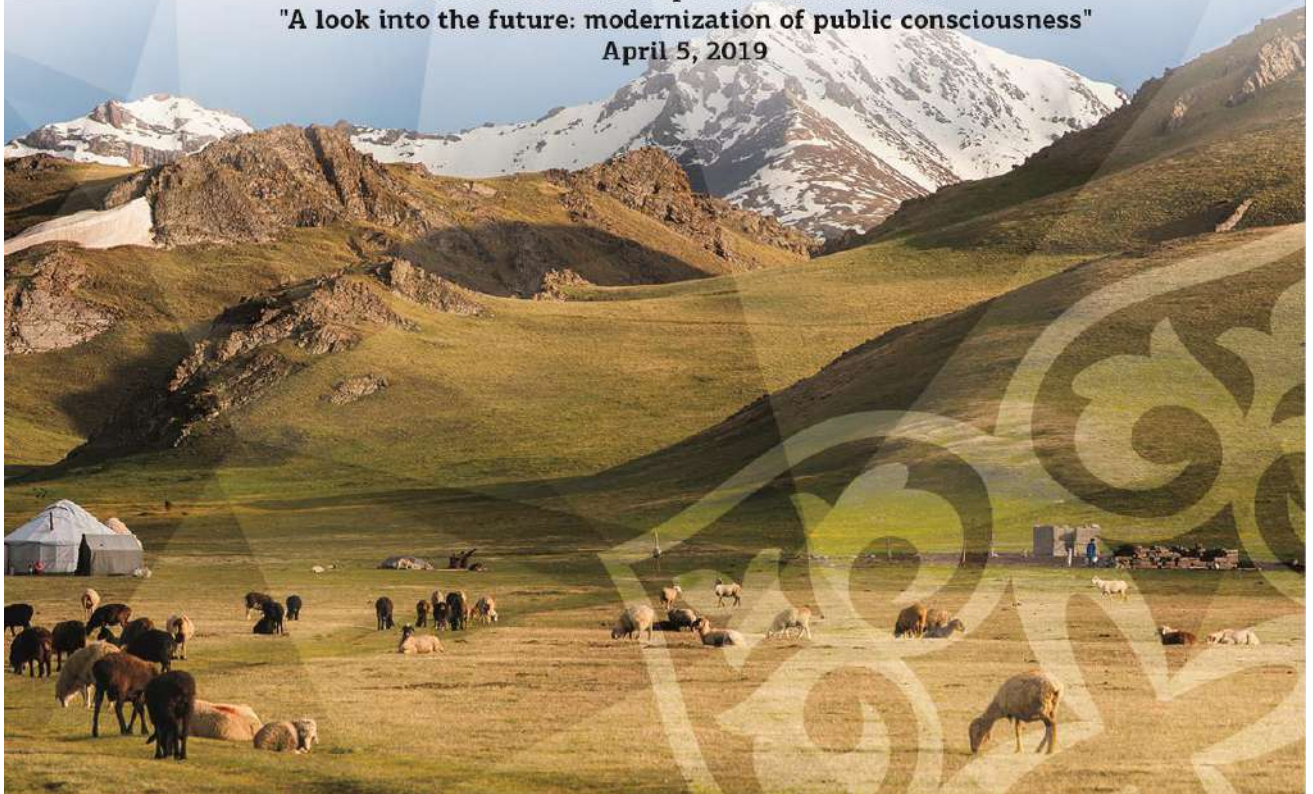

Қазақстан Республикасы Президентінің
«Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламалық мақаласын
жүзеге асыру мақсатында өткізілетін
«ҰЛЫ ДАЛА АРУЛАРЫНЫҢ ЕУРАЗИЯ ТАРИХЫНДАҒЫ РӨЛІ»
халықаралық ғылыми конференциясының
МАТЕРИАЛДАР ЖИНАҒЫ
5 сәуір, 2019 жыл

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
международной научной конференции
«РОЛЬ ЖЕНЩИН ВЕЛИКОЙ СТЕПИ В ЕВРАЗИЙСКОЙ ИСТОРИИ»,
проводимой в рамках реализации программной статьи Президента
Республики Казахстан
«Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания»
5 апреля, 2019 год

COLLECTED MATERIALS
of the International Scientific Conference
"THE ROLE OF WOMEN OF THE GREAT STEPPE IN EURASIAN HISTORY"
within the framework of the implementation of the program article of the
President of the Republic of Kazakhstan
"A look into the future: modernization of public consciousness"
April 5, 2019

Қазақстан Республикасы Президентінің
«Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламалық мақаласын
жүзеге асыру мақсатында өткізілетін
«ҰЛЫ ДАЛА АРУЛАРЫНЫҢ ЕУРАЗИЯ ТАРИХЫНДАҒЫ РӨЛІ»
халықаралық ғылыми конференциясының
МАТЕРИАЛДАР ЖИНАҒЫ
5 сәуір, 2019 жыл

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
международной научной конференции
«РОЛЬ ЖЕНЩИН ВЕЛИКОЙ СТЕПИ В ЕВРАЗИЙСКОЙ ИСТОРИИ»
проводимой в рамках реализации программной статьи Президента
Республики Казахстан
«Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания»
5 апреля, 2019 год

COLLECTED MATERIALS
of the international Scientific Conference
"THE ROLE OF WOMEN OF THE GREAT STEPPE IN EURASIAN HISTORY"
within the framework of the implementation of the program article of the
President of the Republic of Kazakhstan
"A look into the future: modernization of public consciousness"
April 5, 2019

Атырау, 2019
Atyrau, 2019

ӘОЖ 378
КБЖ 74.58
Ұ 46

Құрастырушылар:

Мусаева А.А. - Х.Досмұхамедов атындағы Атырау мемлекеттік университеті

Ғылым департаментінің директоры, э.ғ.к.;

Қайрғалиева Г.К. – Х.Досмұхамедов атындағы Атырау мемлекеттік университеті
Гуманитарлық ғылымдар және өнер факультетінің деканы, т.ғ.к., қауым.профессор м.а.

Редакциялық алқа:

Ноғаев Н.А. – Атырау облысының әкімі

Талтенов А.А. – Х.Досмұхамедов атындағы Атырау мемлекеттік университетінің ректоры,
х.ғ.д., профессор

Идрисов С.Н. – Х.Досмұхамедов атындағы Атырау мемлекеттік университетінің
Ғылым жөніндегі проректоры, п.ғ.к., профессор

Мусаева А.А. - Х.Досмұхамедов атындағы Атырау мемлекеттік университеті
Ғылым департаментінің директоры, э.ғ.к.

Қайрғалиева Г.К. – Х.Досмұхамедов атындағы Атырау мемлекеттік университеті
Гуманитарлық ғылымдар және өнер факультетінің деканы, т.ғ.к., қауым.профессор м.а.

Ұ 46 Ұлы дала аруларының Еуразия тарихындағы рөлі: халықаралық ғылыми конференциясының жинағы (5-сәуір, 2019 жыл) – Атырау: «Инфорсервис» Баспа орталығы, 2019 – 211 б

ISBN 978-601-262-321-5

Жинақта «Ұлы дала аруларының Еуразия тарихындағы рөлі» Халықаралық ғылыми конференциясының материалдары жарияланған. Мақалалар авторлары Ұлы даланың саяси, әлеуметтік-экономикалық дамуында елеулі үлес қосқан тұлғалар жайында тың дерктер мен мол ақпараттар береді. Материалдар жинағы жалпы тарихтағы және қазіргі таңдағы әйелдердің қоғамдағы рөліне қызығушылық білдірген студенттер мен магистранттарға, оқытушыларға және көпшілікке арналады.

ӘОЖ 378
КБЖ 74 58

Мақалалардың мазмұны мен рәсімделуіне редакциялық алқа жауапкершілік алмайды.

ISBN 978-601-262-321-5

© Х.Досмұхамедов атындағы Атырау
мемлекеттік университеті, 2019

3. Баласағұн Жүсіп. Құтты білік/Көне түрік тілінен аударған, алғы сөзі мен түсініктерін жазған А.Егеубай. - Алматы: Өлке, 2-басылым. 2006. - 453 Б.
4. Баласағұн Жүсіп. Құтты білік/Көне түрік тілінен аударған, алғы сөзі мен түсініктерін жазған А.Егеубай. - Алматы: Өлке, 2006. - 280 Б.
5. Баласағұн Жүсіп. Құтты білік/Көне түрік тілінен аударған, алғы сөзі мен түсініктерін жазған А.Егеубай. - Алматы: Өлке, 2006. - 455 Б.
6. Баласағұн Жүсіп. Құтты білік/Көне түрік тілінен аударған, алғы сөзі мен түсініктерін жазған А.Егеубай. - Алматы: Өлке, 2006. - 456 Б.
7. Баласағұн Жүсіп. Құтты білік/Көне түрік тілінен аударған, алғы сөзі мен түсініктерін жазған А.Егеубай. - Алматы: Өлке, 2006. - 181Б., 456Б.
8. Баласағұн Жүсіп. Құтты білік/Көне түрік тілінен аударған, алғы сөзі мен түсініктерін жазған А.Егеубай. - Алматы: Өлке, 2006. - 457Б.
9. Қирабаев С. Ақын тағдыры. Социалистік Қазақстан. 1990. 1-мамыр

ҰЛЫ ДАЛА АРУЛАРЫНЫҢ ТАҒЫЛЫМДЫҚ ӨНЕГЕСІ НЕГІЗІНДЕ ҚЫЗ БАЛАЛАРДЫ ӨМІРГЕ ДАЯРЛАУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕСІ

Қоңырбаева С.С.

*Қазақ Ұлттық қыздар педагогикалық университеті
педагогика ғылымдарының кандидаты, қауым. профессор
Алматы қ., Қазақстан Республикасы
pedsheberlik@mail.ru*

Мемлекетіміздің жаңа саяси курсы құрайтын елбасының «Рухани жаңғыру» және «Ұлы даланың жеті қыры» идеясынан туындаған жаңа бағыттар халқымыздың этномәдени құндылықтарын қастерлеп, өмір салтына айналдыра алатын, білім мен тәрбиенің негізгі бастауын ұлттық мазмұнда тағылым алған қыз балалардың мәдени болмысымен тұтас қарастыруды талап етеді. Елбасының аталмыш ұлттық идеяларына негізделген бастамасына сай, қазақ халқының тарихында өткен дара-тұлғаларды қастерлеп, ата-бабаның тарихи тәжірибесін болашаққа тағылым ету педагогика ғылымына зор міндет жүктейді. «Ұлтты қыз сақтайды» деген аталы сөзді басшылыққа ала отырып, мемлекетіміздің негізін құраушы халықтың қыз балаға ерекше қамқорлықпен қараған дәстүрлі тағылымына орай, әлеуметтік саясатымызды жүзеге асыруда қыз тәрбиесіне басымдылық бере, педагогика ғылымдарының мүмкіндіктерін ұтымды пайдалануды көздейміз. Қазақ Ұлттық қыздар педагогикалық университетінің студенттерінің дені – қазақ қыздары. Бүгінгі қазақ қызы – ертеңгі ана, бір отбасының ұйытқысы. Мемлекетіміздің іргесін қазақ отбасылары құрайтынын ескерсек, ұлттық қалпымыз бен салтымызды, ұлттық санамыз бен рухымызды, діліміз бен дінімізді сақтайтын, ең бастысы, ұрпағымызды тәрбиелеп-өсіретін қазақ қызының болашағына немқұрайлы қарамауымыз керек.

Ел болашағын мәңгі ету жолында қыз балаларды жан-жақты тәрбиелеуде тарихи дара тұлға арулардың тағылымын үлгі ету: отбасындағы бала тәрбиесінен бастап, отбасын сақтау, Отан қорғау, ел мен жерді қастерлеу, ана тілді дәріптеу, қоғамға қызмет ету сияқты, т.б. заман талабына сай міндеттерді атқаруға мүмкіндік береді. Университетте он жылдан бері жүргізілетін «Қазақ аруы» арнайы курсы негізінде студент жастардың аяулы жар, сүйкімді келін, абзал ана, асыл әже сияқты этноәлеуметтік рөлдерге даярлануын педагогикалық тұрғыдан зерттеп-зерделеуде қазақ даласында өткен тарихи дара тұлға-арулар өмірінен тағылым алып, студент қыздарды тәрбиелеуге басымдылық беріледі [1].

«Қазақ аруы» курсы екі модульден тұрады. «Ұлы қазақ даласында өткен тарихи дара тұлға-арулар» атты модуль 1-рейтингке дейін оқылады.

Мақсаты: Халқымыздың тарихына айтарлықтай үлес қосқан, тағылымды істері ұрпаққа өнеге тарихи дара тұлға қазақ қыздары мен ардақты аналардың өмірімен таныса

отырып, адами абзал қасиеттерінің жиынтық бейнесін сомдау арқылы бүгінгі қазақ қыздарының рухани талғам аясын кеңейту.

Міндеттері:

–ардақты аналарымыз бен дара тұлға қыздарымыздың қайталанбас жеке-дара қасиеттері мен ерекшеліктерін талдап, сараптау;

–махаббат мәселесіне дұрыс көзқарас қалыптастырып, асыл жар атанудың өлшемдерін анықтау;

–ерлік пен батырлық, елжандылық пен отаншылдық ұғымын терең ұғындыру;

–тағдыр тауқыметін көтерудегі үлгілі тұлғалардан тағылым алу;

–өмірлік жағдаяттарды дұрыс реттеп, бағыт жасай білу.

Пәннің қысқаша мазмұны: Ұлы қазақ даласында тарихта өткен дара тұлға-ару қыздардың өмірінен, арулық, қыз бейнесін, ғашық жарға лайық болу, батырлық пен ерлік көрсету, аналық абзал қасиеттерді меңгертуді бүгінгі күнмен байланыстыра қабылдату.

Білімділік дағдысы:қазақ даласында өткен тарихи дара тұлғалардың өмірімен оқып танысады; жеке-дара қасиеттері мен ерекшеліктерін оқып-талдауды меңгереді; адами абзал қасиеттерінің моделін жасай біледі.

Біліктілік дағдысы: тарихта өткен дара тұлға әйелдер бейнесін дәріптеуді меңгерген; аналар мен арулардың абзал қасиетін бойына сіңірген; қолбасшылық, ел басқару, қайраткерлік, батырлық сияқты елжандылық рухты тудырушы күштерді бағалайды; әйелдер бойындағы асыл сапалар мен пенделік қасиеттерді сараптай біледі.

Осындай мақсат-міндеттерді мойнына алған университеттің 2-курстарына оқытылатын «Қазақ аруы» пәнінің аясындағы «Ұлы қазақ даласында өткен тарихи дара-тұлға арулар» бағдарламасының өзіндік маңызы бар. «Қазақ аруы» тұжырымдамасының авторларының бірі, бағдарлама авторы әрі он жылдық тәжірибе негізінде төмендегі тақырыптараясында үнемі ізденістемін. «Қазақ аруы» пәні және оның маңызы мен мәні», «Ежелгі дәуірден қазақ хандығы кезеңіне дейінгі тарихтағы арулар бейнесі», «Қазақ хандығы дәуірінен Кеңес дәуіріне дейінгі кезеңдеріндегі дара тұлға қазақ қыздары», «Кеңестік дәуірдегі қайраткер қыздар», «Елжанды батыр тұлғалар», «Қасиетті қолбасшы, ел басқарған арулар» дәрістері мен «Ару» жайында не білеміз?», «Қазақ хандығы кезеңіндегі ханымдар бейнесі», «Алып анадан туады», «Қазақстандағы әйелдер қозғалысының негізін қалаушылар», «Азап тартқан алаш арулары», «Бүгінгі абзал аналар» тақырыбындағы практикалық сабақтар бойынша пән мақсаты орындалады деуге негіз бар.

Дәрістерде қарастырылатын тұлғалардың өмірін кеңірек зерттеуге студенттердің өзiргi жағдайда мол мүмкіндіктері бар. Біз қазақ қыздарына асыл жар болудың үлгісі болатындай тарихи тұлғалардың өмірі туралы еңбектерді оқи отырып, олардың тағылымдық өнегесін төмендегіше кестеге түсірдік.

1-кесте. Тарихи тұлғалардың асыр жар ретінде тағылымдық өнегелері

Тарихта өткен асыл жарлар	Тағылымдық өнегелері
Томирис (Тұмар патшайым) (шамамен б.э.д. 570-520 жж.)	Тұмардың өмірі мен ерлігіне шолу жасай келіп, оның тағылымдық үлгісі: - өзерлігі арқылы аса батыр да ел басқару шыға тұрмысқа шығуы, өмірге ұрпақ әкелуі; - күйеуі өлген соң, ел билігін қолына алып, массагеттерді басқаруы; - қалаған уақытта әскерісіне араласуы; - баласының тағдырынан да елінің мүддесін жоғары қоюы; - 40 жыл ел басқарған Кир патшаны өлтіріп, лайықты жаза беруі – құбылыстық жағдай.
Зарина (шамамен б.э.д. 558-518 жж.)	Зарина патшайымның да ерлік істері Томириске ұқсас: - соғыс өнерін терең меңгерген, ерлермен қатар шайқасқан, ел басшысының жары болды. - ел тыныштығы үшін күйеуін құрбан етеді;

	<ul style="list-style-type: none"> - басқа мемлекет басшысымен бейбіт қатар өмір сүрудің жолын қарастырады; - өзелінің тәуелсіздігі үшін сүйгенінен бас тартады.
Бөрте ханым (XIII- XIVғ.ғ)	<ul style="list-style-type: none"> - ел билеген қолбасшының көңілінен шығатын жар бола білуі және оның адалдығы мен құрметіне ие болуы; - өзінханға сыйлата алуы; - ханның кеңесшісі болуы, ақыл қосып, керек жерінде сынай білуі; - Бөртеден туған балаларына ғана ханзада атағы берілген.
Домалақ ана (1378-1456)	<p>Домалақ ананың өмірінің тағылымдық үлгісі:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ата-әженің тәрбиесі: мұсылмандық талапқа сай тұрмысқа шығуы; - ақылдылығы: қиын-қыстау кезде жол табуы, дұшпанды өзіне бала етуі; - шыдамдылығы: баласының басын жарған көп әйелдік күншілдікке шыдап, өзатын адалдықпен шығаруы; - әулиелігі мен діндарлығы: қарақшы, ұры-қарыға да дұрыс жол көрсетуі; - рухани тазалығы: өзінің өмірден өтер сәтіне дейін сезуі.
Қазан патшайымы – Сүйімбике	<p>Сүйімбике патшайымның тағылымдық үлгілері:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ел басқарушының жары болып танылды, әменгерлік салтпен кейінгілеріне мирас болды; - күйеулерінен қалған ел басқарушылықты абыроймен атқарады; - баласынан көз жазып, қайғы көрсе де, соңғы жарынан қорлық пен азап көрседе әйелдік бейнесін төмендетпеді.
АЗАП ТАРТҚАН АЛАШ АРУЛАРЫ	
Гүлжамал Майлина	<p>Гүлжамал Майлинаның өмірінен алар тағылым:</p> <ul style="list-style-type: none"> - жазуға лайық жар болып, 5 баланы тәрбиелеуі; - қазақ дәстүріне сай қонақ жай, еріне салмақ салмайтын еңбекқор болуы; - басына түскен қиындыққа, ауыр тағдырға төзе білуі; - жарының аманаты үшін жазушының мерей тойларында қатысып, жазушы туралы мәліметтер беруі.
Мағжан Жұмабаевтың зайыбы – Зылиқа	<p>Зылиқаның өмірінің тағылымдық үлгісі:</p> <ul style="list-style-type: none"> - тағдырдың қандай қиындығында да бірнеше рет Мағжанды түрмеге іздеп баруы; - орыс жазушысы Максим Горькийден көмек сұрап, Мағжанның түрмеден шығуына себепкер болуы; - махаббатқа адалдығы; - Мағжан туралы бірнеше тарихи мағлұматтар беруі.
Телжан Шонановтың жары –Шахзада Аронқызы	<p>Әйелдер ішінен «халық жауы» атанып, ату жазасына кесілген Шахзада Шонанованың тағдыры мен өмірінен тағылым:</p> <ul style="list-style-type: none"> - шыққан тегіне байланысты жақсы тәрбие алып, білімді болғандығы; - білім-ғылымға қызығуы, себепсіз оқудан шығарылса да, неше мәрте оқуға құлшыныс танытуы; - арнайы қоғамдық жұмыспен сыналғанда белсенділікпен өзін-өзі ақтауы; - ғылыми-зерттеу саласында белсенділікпен қызмет атқаруы. - қандай қиындықта да мойымауы, адал қызмет етуі.
Сәкеннің жары – Гүлбарам	<p>Сәкеннің жары Гүлбарам да қиындықты өте көп көрді, балаларынан айырылды. «Халық жауының» әйелі ретінде жазықсыз жазатартты. Алайда, оның үлгі боларлық істері:</p> <ul style="list-style-type: none"> - қиын-қыстау кезде Сәкеннің заттарын сақтай білді; - ғылыми-зерттеу жұмыстарына көптеген деректерге көмектесті; - өмірінің соңына дейін махаббатына адал болды.
І.Жансүгіровтің зайыбы Фатима	<p>Кітабын оқи келе көз жеткізетін мәселе:</p> <ul style="list-style-type: none"> - алғашқы жоғары білімді тіл маманы болғандығы; - үш бірдей қазақ зиялысынан жеті бірдей ұрпақ алып қалғандығы; - қосақтарының қолжазбаларын сақтап, мұрағатқа өткізуі;

	- өзін-өзі еңбекпен ақтауы; - балаларына жоғары білім алып беруі; - артында өз қолымен жазып естелік кітаптар қалдыруы.
--	---

Практикалық сабақтарда үшін арнайы хрестоматия даярланған[2]. Оны оқытудың бірден-бір жолы төмендегі кестені толтыру барысында жүзеге асады. Практикалық сабақтар төмендегі үлгіде өтеді.

Қазақ хандығы кезеңіндегі ханымдар бейнесі. Тарихтан белгілі қасиетті анна атанған Ұмай ана, Домалақ ана, қолбасшы көсем-қыздар Томирис, Зарина, ел басқарған аналар Сүйімбике, Айғаным, Ұлпансынды аналар бойындағы елжандылық-басшылық қасиеттерді дәріптеу мақсатында студенттерге алдын ала тапсырған тапсырмалар бойынша бірге талдап-талқылау. Олардың бойындағы адами қасиеттерді арнайы кестеге түсіріп, бүгінгі жастар көзқарасымен бағалау.

Аналардың бойындағы адами сапаларын: ақылдылығы, сұлулығы, батырлығы, рухтытылығы, адалдығы, елжандылығы, бауырмалдылығы, көсемдігі, шешендігі, намыстылығы, сабырлылығы, болжампаздығы, өрлігі, тәкаппарлығы, қаталдығы, осалдығы, пенделігі, т.б. өлшемдерді хрестоматиядағы материалдар бойынша бағалау мүмкіндіктері бар.

Алып анадан туады. Өздеріне берілген тектілік қасиет пен тәрбиелілік, биік парасат пен қажырлы қайрат арқасында аяулы жар атанып қана қоймай, өмірге әкелген ұрпағын халық қамын ойлайтын азамат етіп өсіру – аналардың алтын құрсақтылығының, табиғи даналығының, кісілік ел бетінің көрсеткіші. Анаға тән абзал қасиеттерді студенттердің көмегімен жіктеп, жүйелеуге бағыт беріледі. Интерактивті сабақ ретінде өтілетін бұл тақырып аясында қарастырылатын сұрақтар:

- Алышты туар анаға тән қасиеттер?
- Ханымдарға қойылатын талаптар?
- Тектілік анадан дариды дегенді қалай түсінесіз?
- «Алтын құрсақ» деген не?
- Ерекше қасиет тағдырдың сыйы ма?

Менің таңдауым	Нұрбике ханым	Бөрте ханым	Тәукехан ныңанасы	Жаған Бегім	Әлжанапа
Қажетті Қасиеттері					
Пайдалы қасиеттері					
Ұнамды Қасиеттері					
Бүгінгедейін өзекті (Үйренуге болатын қасиеттер)					
Пенделігі					

Қазақтың нар тұлғалы азаматтарын туып-өсірген аналардың шынайы бейнесін сомдау арқылы студенттердің өзіне талап қоя білуіне мүмкіндік беру көзделеді. Сондай-ақ, «Қазақстандағы әйелдер қозғалысының негізін қалаушылар» тақырыбы бойынша пікірталас: «Қазақ әдебиетіндегі әйел теңдігі туралы шығармалар», «Әйел теңдігі: кеше мен бүгіні», «Кеңес дәуірі танытқан қазақ қыздары» топтық тапсырмалар бойынша ашылады.

Азап тартқан алаш арулары. Кеңестік тоталитарлық жүйенің солақай саясаты кесірінен «халықжауы» атанған қазақ зиялыларының жарлары мен қыздары ұзақ жылдар қызыл империядан теперіш көргені белгілі. Құғын-сүргін көрген уақыттарда тауқыметті

тағдырым деп көтере білген асыл жарлар, аяулы қыздаралаш зиялыларының атына кір жұқтырмай, шыдамдылық пен сабырлықтың биік үлгісін көрсете білді.

Студенттермен кездесу-сабақ ретінде өтетін бұл сабақтың барысында білімгерлер азап көрген алашарулары рухының қайсарлығын сезінердей тәлім алуына төмендегіше сұрақтар арқылы бағыт беріледі:

- Адамның адалдығы немен дәлелденеді?
- Қиянатпен азап арқалаудағы жан жарасы жазыла ма?
- Адам қиын тағдырына мойымас үшін не істегені жөн?
- Қиындық шынықтырады дегенге өз ойымыз?
- Әділет әрдайым жеңіспен біте ме?
- Жақсы адамның ұрпағы атану қандай жауапкершілік жүктейді?
- Адалдықты дәлелдеу жолдары?

Кездесуден алған әсерінен студенттер эссе жазып, ой қорытындылайды.

Бүгінгі абзал аналар. Тарихтан тартылған тағылым жолы ұмытылмақ емес, өміршендігімен де әрдайым болашаққа бастайды. Оның белсенді кейіпкерлері қашан да әйелдер болмақ. Ананың ардақты бейнесі әр баланың көкірегінде сақталғанмен, әулетке, ауылға, қауымға, халыққа қамқор ана болған әйелдер бейнесі қай ортада да баршылық. Соның ішінде жалпыға танымал, батырдың ғана емес, халық келіні атанған Зейнеп Ахметова, өмірі мен ұлағатты ісі үлгі, қыз-келіншектерге тәлімді ойларымен кеңес бере білген Ділда Тасмағанбеткеліні, Әзілхан Нұршайықовтың «Мәңгілік махаббат жыры» шығармасына арқау болған Халима Қалиакпарқызы, Түрколог ғалым, белгілі қаламгер Немат Келімбетовтің зайыбы Қуаныш Тазабекқызының 12 жыл төсекке таңылған жарын күтіп, аяғына тұрғызып, «Қайғыдан бақыт жасаған», «Үміт үзгім келмейді» шығармаларының кейіпкері ретінде танылған бейнесі т.б. бүгінгі «ана» деп ауыз толтырарлық тұлғалардың өмірі мен шығармашылығы, ғибрат алар істері студенттермен бірлесе отырып өткізілетін практикалық сабаққа негіз болмақ.

Студенттердің қалауына сай кестелер толтырылып, басқа да танымал аналар төңірегінде әңгіме қозғалады. Сабақ инновациялық педагогикалық технологиялар негізінде өткізіледі. Әрқашан дәрісте «Қазақ аруының бойтұмар әні» орындалады. Әнін композитор Х.Әбілжанов жазған. Сонымен қатар, студент қыздардың осы сабақ барысын телефонмен бейнетаспаға түсіріп, басқа бұл пән оқымайтын құрбыларына тыңдата алады.

Еліміздің білім беру жүйесінде 75 жылдық тарихы бар Қазақ Ұлттық қыздар педагогикалық университетінде ұлтжанды, парасатты, шынайы қазақ аруының бейнесін қалыптастыру мақсатында «Қазақ аруы» арнайы курсы жүргізілетіндігін барша жұрт бұқаралық ақпарат құралдарынан да таныс. Аталмыш курс жаһандану үдерісінде ұлттық мүддені жоғары қоя отырып, салт-дәстүрді бағалайтын, этномәдениетті, мінез-құлқы мен санасы ұлттық ділмен ұштасқан, кәсіптік-педагогикалық имиджі қалыптасқан зиялы әйел тәрбиелеуге бағытталғандығы университет ғалымдарының ғана емес, еліміздегі ғалымдардың да қолдауына ие болуда.

Университет ғимаратындағы «Ұлы даланың ұлы қыздары» атты картиналар галареясынан бастау алған «Ұлы қазақ даласында өткен тарихи дара тұлға арулар» бағдарламасы оқу-тәрбие үдерісіне енген он жыл ішінде студент қыздарымыз танымды-тарихи шығармалар арқылы тұлғалар бейнесін оқып-үйреніп бойларына: аруларға тән ерекшеліктерді қалыптастыруға; ерлермен бірге отаншылдық рухын түсірмеуге; отбасында аналық әлеуметтік рөлін атқаруға; ұлттық ұрпақ тәрбиесімен тікелей айналысуға; аналар дәстүрін жалғастыруға; халықтың салт-дәстүрін сақтауға; қиындықтарға төзуге; махаббатқа адал болуға, отбасын сақтауға; ұлттық тәрбиенің қыры-сырын меңгеруге, т.б. деген біліктілік қажет екендігін ұғынды.

Болашақ аналарға қазақ бірлігін, берекесін, еркіндігін ойлаған дара да, дана тұлғалар Домалақ ана, Айша бибі, Жаған бегім, Нұрбике ханым, Айғаным, Ұлпан, Зере, Ұлжан сынды аналарымыздың өнегелі істерін, батыр арулар – Әлия мен Мәншүк, Хиуаздардың ерлігін, желтоқсан көтерілісінің құрбандары болған аруларымыз Сабира мен Ләззаттардың

қайсарлығын, асыл аналардың жалғасындай өнер жұлдыздарына айналған әйгілі әнші-күйші, ақын, бишілерімізді озық өнегелерін, бұрынғы да кейінгі еңбекпен аты шыққан еңбеккерлер мен іскер жандардың қиындықты жеңудегі қажырлығы мен сабырлығын, нәтижесін үлгі етіп тәрбиелеуіміз керек.

Қорытындылай келе:

- тарихи тұлғалар өмірін, өнегесін үлгі етудің түрлі мүмкіндіктерін зерттеп-зерделеу;
- олардың өмірі мен тағылымды өнегесі туралы мұраларды жүйелеу;
- тұлғалардың отбасылық өмірі мен тұлғалық бейнесін үлгі ету;
- тәрбиелік мәні бар кештер мен кездесулерді жиі ұйымдастыруды жүйелі жоспарлап, жүзеге асыраалсақ, қыз балаларды тағылымдық өнеге арқылы тәрбиелеу нәтижелі болады деген пайымдау жасаймыз.

Библиографиялық тізім:

1. Қоңырбаева С. Қазақ аруы: Оқу құралы. – «Қыздар университеті» баспасы. – Алматы. 2015. – 232 б.
2. Қоңырбаева С. Қазақ аруы: хрестоматия. Алматы: Арна LTD, 2016. – 246 б.

18 ЖАСЫНДА «ОЯН, ҚАЗАҚ!» ҰЙЫМЫН ҚҰРҒАН БОЙЖЕТКЕН

Ахмет А.

*Х.Досмұхамедов атындағы Атырау мемлекеттік университеті
тарих ғылымдарының докторы, қауым.профессор м.а.
Атырау қ., Қазақстан Республикасы
axmet_begis@mail.ru*

Кеңес өкіметі сөз жүзінде халықтардың теңдігі, ұлттар достығы, сөз бостандығы, Қазақстан халықтар достығының лабораториясы, социализм, коммунизм т.б. жалаң ұранымен ұлт санасын тізгіндеп отырды.

Американ тарихшысы Р.Хингли кеңес тарих ғылымына тән екі нәрсені ерекше атайды: бірі – мемлекеттік және партиялық қатаң бақылау; екіншісі – бүкіл кемшіліктер мен қателіктерін жасырып, ал жеңістерін шексіз дабырайтып көрсетуге тырысқан дөрекі ұлтшылдық [1, 4 б.]. Бір партиялық билік саясаты кеңес халқын тобырға айналдыру саясатын ұстанды.

Әкімшілдік-әміршілдік билікке ұлт болашағын ойлаған зиялы қауым өкілдері бірде ашық, бірде жасырын түрде күреске шықты. Қоғамға тың күш беретін, қоғамдық санаға жаңашыл ой серпін тудыратын білімді, ұлт намысы мен рухын жоғары қоятын, ұлтымыздың қайсар ұл мен қыздары қай заманда да тарихи мүмкіншілікті мүлт жібермей, өз өсу деңгейі, мәдени биіктігіне сай замандары арқалатқан жүкті межелі жеріне жеткізе білді. Олар заман қиындығы, кеңестік идеология сұрқиялығына қарсы тұрып, алға қойған мақсат пен мүдделеріне асқақ абыроймен жетті.

XX ғасырдың 60-жылдары Кеңес елінің астанасы Москвада оқитын қазақ студенттері М.Әуезов, Б.Тайжанов, М.Тәтімөв, А.Сембин, С.Ақатаев, А.Қадыржанов, Ә.Сартбаев, М.Балтабаев, С.Баймұханов т.б. баламалы идеяларды таратты. Ең бастысы студент жастар қазақ тілі мен мәдениетіне қатысты жасырын кемсітушілікке ең алғашқылардың бірі болып назар аударды.

Оның нақты айғағы кеңестік кезеңде «Жас тұлпар» (Москва), «Жас ұлан» (Павлодар), «ЕСЕП» (Қарағанды), «Сарыарқа» (Алматы) [2, 596 б.], «Адыр бөлтіріктері» кейін «Тұлпар» (Шымкент), «Ұлттық мамандарға әділеттілік «Оян, қазақ» және «Тың тұлпар» (Целиноград), «Жас түлек» (Қостанай), «Ұшқын» (Гурьев), «Тайшұбар» (Семей), «Есеп», «Жас қазақ» (Қарағанды), тобы» (Өскемен) жастар ұйымдары болғандығы.

2 СЕКЦИЯ

ҰЛЫ ДАЛА ТАРИХЫНДАҒЫ ӘЙЕЛ ФЕНОМЕНІ

ФЕНОМЕН ЖЕНЦИН В ИСТОРИИ ВЕЛИКОЙ СТЕПИ

THE PHENOMENON OF WOMEN IN THE HISTORY OF THE GREAT STEPPE

Ахмет А. Қыран ғұмыр.....	87
Абдрахманова Ж.М. Фольклорлық, мистикалық гендер көріністері.....	90
Жұмабеков Қ.Ж., Жұмабекова С.Ә. Аударма саласындағы Назипа Құлжанованың рөлі.....	93
Шашаев Ә.Қ. Ежелгі деректердегі «Ер апалар» туралы тарихи мәліметтер.....	96
Крыкбаева С.М. Әмина Нұғманова – қазақтың әншілік дәстүрін зерттеуші біртуар тұлға.....	106
Ризуанова А.К. Героический подвиг Хиуаз Доспановой.....	111
Утебалиева У.М. Национальная идея и гендерная политика.....	115
Тулегенова А.К., Әділетова А. Ибн Сина (Авиценна) философиясындағы махаббат және қазіргі жастардың махаббаты.....	117
Қанабекова М.К. Ұлт тарихындағы ұлы аналар ұлағаты.....	120
Хабилов Р.Р. Качества и норма поведения мужчин и женщин в спорте.....	124
Бекешова Ә.Х. Қоғамдық жүйелерді модельдеу және Қазақстандағы саяси модернизация.....	125
Жанжігітов С.Ж. Рафаэль Ниязбек лирикасындағы «Әйел» концептісі.....	128
Өмірзақов Ә.Т. Жылқышы қыз.....	132

3 СЕКЦИЯ

ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН ӘЙЕЛДЕРІ

ЖЕНЩИНЫ НЕЗАВИСИМОГО КАЗАХСТАНА

WOMEN OF INDEPENDENT KAZAKHSTAN

Каражигитова Т.А. Чакликова Сакыш Ескендировна – жизненный путь и вклад в развитие математического образования Казахстана.....	134
Куатбаева Г.К. Институциональный механизм разработки концепции гендерной политики.....	137
Жүзтаева Б.Н. Қазақстан әйелдерінің қоғам дамуындағы рөлін тарихи талдау.....	142
Спанкулова Л.С. Монетарный пронатализм: социальная поддержка семей с детьми и стимулирование рождаемости.....	146
Сүндетұлы Қ., Ертүгел Г. Қазақтың қайраткер қызы.....	149
Сатпаева З.Т. Анализ женского предпринимательства в Казахстане.....	153
Төлеуова Д.Б. Қазақ қоғамында шаш қою – адамның ажары және сұлулығы	157
Тулекова Г.Қ., Тулекова Г.Қ. «Ақ ана» рухани сауықтыру орталығының салауатты өмір салтын насихаттаудағы алатын орны мен маңызы (Халық емшісі Зейнекамал Қаржымбайқызы туралы сыр).....	159
Джарасбаева Ж.Х. Роль женщины Казахстана в политике.....	162
Айткалиева У.З. Гендерная политика и социальной трансформации Казахстанского общества.....	166

Досмурзинов Р.К. Образ казахской женщины в трудах отечественных и зарубежных исследователей XVIII-XIX веков.....	167
Utegenova G. Evolution of the image of the kazakh woman.....	171
Турдалиев Ә.О. Халықаралық әйел құқығын қорғау тәжірибесі.....	175
Муханова А.Т. Қазақтың қыз – келіншектері киінген киімдерінің ұлттық тәрбиеде алатын орны	180
Жусупбекова Б.А. Қызылорда облысының іскер әйелдері.....	182
Изтілеуов Б.А. Проблемы гендерного равенства: зарубежная историография.....	186
Мурзагалиева С.А. Участие женщин в политической жизни.....	188
Тампиева А.Ш. Концепции гендерного равенства: проблемы и перспективы.....	190
Темиргалиева И.Т. Образ женщины великой степи: традиции предков.....	192
Базаргалиев Ғ.Б. Халық педагогикасындағы отбасы тәрбиесі.....	194
Кенжегулова Г.К. Гендерный баланс в системе высшего образования в Республике Казахстан.....	197
Жапалова К.А. Бесік жырлары арқылы эстетикалық мәдениетті қалыптастыру.....	199
Куджанов А.Р. Қазақстандық елжандылықты қалыптастыру жолдары.....	202
Батыргалиева Л.Ж. Ұлттық тәрбиенің отбасындағы маңызы.....	205

Қазақстан Республикасы Президентінің
«Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламалық мақаласын
жүзеге асыру мақсатында өткізілетін
«ҰЛЫ ДАЛА АРУЛАРЫНЫҢ ЕУРАЗИЯ ТАРИХЫНДАҒЫ РӨЛІ»
халықаралық ғылыми конференциясының
МАТЕРИАЛДАР ЖИНАҒЫ
5 сәуір, 2019 жыл

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
международной научной конференции
«РОЛЬ ЖЕНЩИН ВЕЛИКОЙ СТЕПИ В ЕВРАЗИЙСКОЙ ИСТОРИИ»
проводимой в рамках реализации программной статьи Президента
Республики Казахстан
«Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания»
5 апреля, 2019 год

COLLECTED MATERIALS
of the international Scientific Conference
"THE ROLE OF WOMEN OF THE GREAT STEPPE IN EURASIAN HISTORY"
within the framework of the implementation of the program article of the
President of the Republic of Kazakhstan
"A look into the future: modernization of public consciousness"
April 5, 2019

“SvetoCopy” қағазы. Пішімі А4. Көлемі 29,75 б.т.
Таралымы 100 дана

Корректор: Сисеналиева Светлана
Техникалық редакторы: Батыргалиева Салтанат
Мұқабасын жасағандар: Тулин Павел, Байбалиев Мұратбек